

Прикази владара и председника држава, као и разних других истакнутих личности са одређеним титулама чине срж књиге *Kdo, kdy, kde vládl?* Богатством информација дело Лукаша Новотног може бити од користи како широј читалачкој публици тако и научним радницима и историчарима.

Милан СОВИЉ

**Нестор Миховиловић, Душан Роксандић,
Монографија Горње Трнавe и Медара у Западној
Славонији, Удружење грађана Медара и Трнавe,
Београд, 2006, 569 стр.**

На читавом свом етничком простору, дисперзиран широм Балкана, српски народ је вековима живео претежно у руралним срединама. С обзиром на такву природу српског друштва, прошлост малих аграрних заједница представља императивну истраживачку тему. Систематски рад на писању историје српских села започео је крајем осамдесетих и почетком деведесетих година, када је Одбор САНУ за проучавање села, под руководством академика Радомира Лукића, покренуо библиотеку „Хронике села“. У тој едицији до сада је објављено неколико стотина монографија српских насеобина с разних подручја некадашње Југославије чији су аутори, људи различитих професија, углавном родом управо из тих средина. Али о српским селима с подручја данашње Републике Хрватске у оквиру овог пројекта је написано свега неколико књига. Ипак, с обзиром на егзодус Срба и пражњење и слабљење српске етничке компоненте у Хрватској, интересовање за прошлост српских руралних заједница с тог простора се појачава. Прогнани мештани, вођени љубављу према завичају, све чешће се упуштају у писање хроника родних села, у жељи да отргну од заборава и сачувају за потомство што више појединости из њихове прошлости. Резултате својих истраживања они објављују и самостално, мимо едиције „Хронике села“, уз помоћ спонзора прикупљајући средства неопходна за издавање. Једна од најновијих у низу књига које припадају корпусу сеоских хроника је управо монографија коју представљамо.

Прво питање које се поставља када се ово дело узме у руке гласи: Зашто хронике два села у једној истој књизи? Одговор је врло једноставан и аутори га дају већ у предговору. Та два села, наима, налазила су се непосредно једно поред другог, на пола пута између Нове Градишке и Окучана, развијала су се истим интензитетом, имала су заједничке институције, а делила их је – и истовремено повезивала – само река Трнава. Иако су обе хронике написане као посебне монографије, које се могу читати независно једна од друге, логична је и оправдана одлука аутора да их обједине и објаве у истим корицама.

И Нестор Миховиловић и Душан Роксандић писали су по истом, хронолошко-тематском принципу, започињући своје излагање карактеристикама простора Горње Трнавe и Медара, историјом настанка тих села, сеобама током којих се досељавало српско становништво, општим условима живљења мештана у протеклим вековима. Прошлост Горње Трнавe и Медара пратили су у етапама, све до најновијег

времена, задржавајући се посебно на Другом светском рату, послератној обнови, страдањима током рата 1991–1995, па и покушајима повратка избеглих у завичај.

Истакли бисмо да су аутори имали правилан приступ јер се, за разлику од других писаца хроника, нису много задржавали на општим местима из историје Војне крајине, што би непотребно оптерећивало ионако обиман текст. Не прескачући неке битне моменте из прошлости Срба у Хрватској, али им дајући само онолико простора колико је неопходно у публикацији овакве врсте, они су се ипак у потпуности концентрисали на представљање оних садржаја који су обликовали живот самих села. Пошто се у суштини ради о, као што рекосмо, једном месту с два имена, то што установе које су постојале у једном од њих нису осниване и у другом одразило се и на избор тема: Н. Миховиловић је, пишући о Горњој Трнави, посветио пажњу основној школи, а Д. Роксандић цркви и Народном дому у Медарима. Ослањајући се на школски летопис који су водили учитељи, као и на казивања старијих мештана, аутори су доста простора одвојили и за културу живљења, пишући о грађењу и уређењу кућа и становању, о земљишту и пољопривредној производњи, о храни и начину њеног припремања, о врстама народних јела, о одевању, одржавању хигијене, лечењу, о свадбеним и погребним обичајима, дечјим и народним играма и песмама, о друштвеном животу и спортским активностима. Објављујући анегдоте из живота Трнаваца и Медараца, Н. Миховиловић и Д. Роксандић донекле су дочарали и њихов менталитет, за који је карактеристична ведрина и склоност шали, али и оданост пићу, својствена Славонцима. Допринос проучавању српске традиционалне културе представља и речник заборављених речи и израза употребљаваних у Горњој Трнави и Медарима.

Аутори су уложили велики напор како би прикупили што подробнија обавештења о породицама и појединцима из Горње Тржаве и Медара, почевши од њиховог досељавања до данас. То је резултовало објављивањем многобројних статистичких података и пописа од којих се и састоји највећи део књиге. То су подаци о досељавању првих породица, о миграцијама становништва, о учитељима, о занатлијама, гимназијалцима и факултетски образованим мештанима, о бројном стању породица у различитим историјским периодима, о мештанима члановима народноослободилачких одбора, Антифашистичког фронта жена, Савеза младе генерације, СКОЈ-а, УСАОЈ-а, о погинулим борцима у рату 1941–1945, о жртвама фашизма, интернирцима, официрима и подофицирима НОВЈ, о погинулим и рањеним борцима и цивилима током рата 1991–1995, о запаљеним, минираним и оштећеним кућама, о повратницима после 1995. и др. Родослови породица, поређаних абecedним редом, обухватају све оне њихове чланове, од најстаријих до најмлађих, о којима су остали трагови у сећању и писаним изворима, заузимајући неколико стотина страница. Аутори су тако успели да идентификују и неколико најстаријих породица чије присуство у Горњој Трнави и Медарима датира још из 17. и 18. века и да, пратећи њихове чланове од 19. века, стигну до потомака који су наши савременици.

Презентовани садржај Н. Миховиловић и Д. Роксандић оживели су читавим низом старијих и новијих, појединачних и групних фотографија мештана, фотографијама сеоских здања (школе, цркве, народног дома, гробља, приватних кућа и др.) и призора из живота (бербе, свадбе, сахране и др.), што употпуњава

представу о малим славонским селима и њиховим житељима. Корицама ове књиге обухваћено је и неколико врло квалитетних географских карата.

Као и сви заљубљеници у родни крај, Н. Миховиловић и Д. Роксандић писали су монографију о свом завичају с великом преданошћу и истрајношћу, не узмичући пред препрекама које се неизбежно јављају приликом састављања таквих дела. Захваљујући посвећеном раду, они су заиста успели да прикупе многе занимљиве појединости из прошлости Горње Трнавe и Медара; намера им је да се не зауставе на томе већ да наставе истраживања и да нова открића објаве у посебним сепаратима и, затим, у другом, проширеном и допуњеном, издању књиге. Својим прегнућима Миховиловић и Роксандић су потврдили историјски континуитет Срба на подручју Славоније, а од каквог је то значаја, с обзиром на пад западне етничке границе српског народа, заиста не треба посебно истицати.

Монографију о селима на Трнави сигурно ће с радошћу и великим занимањем прихватити сви њихови житељи, утолико пре што се, протерани с родног тла, данас већином налазе далеко од својих домова, у Србији али и широм Европе и света. Не треба заборавити да су Нестор Миховиловић и Душан Роксандић учинили услугу и науци, будући да ће њихова књига с обиљем разноврсних података које пружа, користити како историчарима који буду писали синтезе о Србима у Хрватској, тако и другим научницима који проучавају српску културу и традицију.

Др Софија БОЖИЋ

**Charles Gati, *Failed Illusions.*
Moscow, Washington, Budapest and the 1956
Hungarian Revolt,
Woodrow Wilson Center, Stanford University Press
Washington, Stanford, 2006, 239 стр.**

Прошлогодишње обележавање педесетогодишњице бурних збивања у Мађарској 1956. је подстакло нови талас публикација на ту тему. Гатијева књига *Пропале илузije* свакако у њему има значајно место, пре свега што се делом заснива на до недавно недоступној америчкој и руској архивској грађи. Сем тога, она представља покушај да се трезвено и без патетике промисли о мађарском устанку 1956.

Књига се састоји из седам делова или поглавља. У првом (Увод у расправу, стр. 1–22) аутор даје своја основна размишљања о мађарским збивањима 1956. и податке о себи, тада младом новинару. У другом (Неопрезни револуционар, стр. 23–68) говори о најтрагичнијој личности мађарске јесени 1956, Имре Нађу, осликавајући његову противречну и до последње фазе његовог живота нехеројску личност, коју су тек револуционарни догађаји 1956. и мученичка смрт сврстали међу „добре момке“ мађарске историје.

Треће поглавље (Вашингтон и Будимпешта пре експлозије, стр. 69–112) се на врло критичан начин бави америчком политиком према Мађарској. У том кон-